

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

P 1 4 2 A 1 0 1 1 1

JESENSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 1

Razčlemba neumetnostnega besedila

Ponedeljek, 25. avgust 2014 / 60 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

POKLICNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite oziroma vpišite svojo šifro v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec.

Izpitna pola vsebuje 21 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom in jih vpisujte v izpitno polo v za to predvideni prostor. Pišite skladno s slovničnimi in pravopisnimi pravili, čitljivo, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Pri nalogah izbirnega tipa izberite samo eno rešitev, če v navodilu ni določeno drugače. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 12 strani, od tega 1 prazno.

Priloga k izpitni poli 1

Septembrski plakat: Kaj spreminja svet

ČLOVEKOV NAČIN ŽIVLJENJA SPREMINJA SVET

BESEDILO: STAŠA TOME

Ko so se naši predniki še preživljali z lovom in nabiranjem sadežev, je bila človeška populacija majhna. Z razvojem poljedelstva je začela počasi naraščati. V 18. stoletju se je življenjski standard izboljšal, veliko nevarnih boleznih je bilo ukročenih in število ljudi se je hitreje povečevalo. Vse številnejše človeštvo potrebuje čedalje več naravnih virov, kot so fosilna goriva, pitna voda, rodovitna zemlja in gozdovi. Urbanizacija povzroča izginjanje naravnega življenjskega prostora živali, krči vegetacijo, obremenjuje okolje z odpadki in odplakami, promet pa onesnažuje zrak.

Ljudje smo korenito posegli v naravno ravnotežje biosfere in šele v zadnjem času smo se začeli zavedati posledic svojega ravnanja z okoljem. Na to so nas opozorile tudi podnebne spremembe. V 20. stoletju je povprečna temperatura na Zemlji narasla za 0,6 °C, morska gladina se je zvišala za 20 cm, debelina ledenega pokrova nad Severnim ledenim morjem se je stajšala za 20 cm, ledeniki se hitro talijo.

Vse to povzroča hude vremenske ujme s katastrofalnimi posledicami in hitreje izumiranje živih bitij. Večina strokovnjakov se strinja, da je za to odgovoren človek, ki s kurjenjem fosilnih goriv v ozračje spušča velike količine toplogrednih plinov. Ti v ozračju reagirajo z

Vsako minuto z oblička Zemlje izgine površina gozda, enaka 20 nogometnim igriščem. (Vir: sl.wikipedia.org)

vodno paro in se spremenijo v tako imenovani kisli dež. Ta škodljivo deluje na rastlinstvo in spreminja kemično ravnovesje tal. Uničuje talne združbe, nujne za uspevanje gozda, in poruši ravnovesje v vodnih ekosistemi. Poškoduje tudi stavbe, avtomobile in kulturne spomenike.

Zaradi uporabe umetnih snovi (freonov) v razpršilih, hladilnih napravah in v nekaterih industrijskih postopkih se je najprej nad južnim, kasneje pa tudi nad severnim tečajem pojavila tako imenovana ozonska luknja. Ozon v atmosferi

zadrži del ultravijoličnega sončnega sevanja, ki povzroča kožnega raka, očesne bolezni, ruši imunski sistem in škoduje rastlinstvu.

Če se bo onesnaževanje nadaljevalo, lahko povečano sevanje ogrozi krhko ravnotežje celotnega ekosistema na Zemlji. Osnova tega ravnotežja so raznolikost oblik življenja in zapleteni odnosi med njimi. A po ocenah strokovnjakov z oblička Zemlje vsak dan za zmeraj izgine od 60 do 100 vrst! Večinoma zaradi uničevanja njihovih naravnih bivališč, čezmernega lova in preselejevanja vrst na območja, na katerih prej niso živele. Naravna bivališča živali in rastlin izginjajo zaradi podnebnih sprememb, pretiranega izkoriščanja naravnih virov in urbanizacije. Vse to pa so posledice hitrega naraščanja prebivalstva.

A upanje ostaja. V zadnjih desetletjih je dozorelo spoznanje, da je nekaj treba ukreniti. Mednarodna skupnost si je zastavila jassen cilj: človeštvo mora najti takšne poti razvoja, ki bodo zadovoljile njegove trenutne potrebe, pri tem pa ne bodo ogrožale potreb prihodnjih generacij. Imenovali so ga trajnostni razvoj. Skrb za trajnostno rabo naravnih virov je bistvena odgovornost celotne svetovne družbe.

(Prirejeno po: Gea, 2007.)

Prazna stran

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Rešite nalogi o okoliščinah sporočanja.

1.1. Dopolnite povedi.

Članek je napisala _____ . Objavljen je bil v _____
(Kdo?) (Kje?)

leta _____ .
(Kdaj?)

(1)

1.2. Napišite besedno zvezo, ki v nadnaslovu razkriva, v katerem mesecu je bil članek objavljen.

_____

(1)
(2 točki)

2. Poimenujte temo besedila in razvrstite podteme.

2.1. Kaj je tema besedila?

_____

(1)

2.2. Kako si sledijo podteme? Na črtice napišite ustrezne številke 1–6.

- _____ Izumiranje živalskih in rastlinskih vrst
- _____ Kisli dež
- _____ Skrb za trajnostno rabo naravnih virov
- _____ Podnebne spremembe
- _____ Naraščanje števila prebivalcev
- _____ Ozonska luknja

(2)
(3 točke)

3. Obkrožite DA, če je trditev v skladu z izhodiščnim besedilom, ali NE, če ni.

Ljudje smo se začeli zavedati posledic svojega ravnanja z okoljem zaradi podnebnih sprememb.

DA NE

Povprečna letna temperatura na Zemlji je 0,6 °C.

DA NE

Kisli dež negativno vpliva na življenje na tleh in v vodi.

DA NE

Nekateri industrijski postopki se imenujejo freoni.

DA NE

Ozon povzroča kožnega raka.

DA NE

(2 točki)

4. Še enkrat preberite prvi odstavek. Kaj je najprej vplivalo na naraščanje števila prebivalcev?

- A dober življenjski standard
- B zaježitev nevarnih bolezni
- C razvoj poljedelstva
- Č preživljanje z lovom
- D nabiranje sadežev

(1 točka)

5. Naštejte štiri posledice urbanizacije.

(2 točki)

6. Na podlagi tretjega odstavka (Vse to povzroča ...) rešite nalogi o nastanku kislega dežja in njegovi škodljivosti.

6.1. Dopolnite povedi, tako da na črte napišete manjkajoče podatke o tem, kako nastane kisli dež.

Ob zgorevanju _____ nastajajo
(Česa?)

_____. Ti se v zraku pomešajo
(Kaj?)

z _____ in tako nastane kisli dež.
(S čim?)

(2)

6.2. Napišite štiri škodljive učinke kislega dežja.

---

(2)
(4 točke)

7. Osnovnima stavkoma pripišite dopolnjevalna stavka, tako da bosta povedi v skladu z izhodiščnim besedilom.

Ozonska luknja je nevarna, ker _____

_____.

Ravnotežje ekosistema bo ogroženo zaradi sevanja, če bomo ljudje _____

_____.

(2 točki)

8. S katerim prevladujočim namenom je nastalo besedilo?

Avtorica je tvorila besedilo, predvsem da bi

- A naslovnika prepričala o škodljivosti podnebnih sprememb.
- B naslovniku predstavila posledice človekovega ravnanja z okoljem.
- C naslovnika spodbudila k odgovornemu ravnanju z okoljem.
- Č od naslovnika izvedela njegovo mnenje o podnebnih spremembah.

(1 točka)

9. Določite način razvijanja teme v izhodiščnem besedilu in besedilno vrsto, tako da podčrtate ustrezno možnost ob poševnici.

9.1. V izhodiščnem besedilu prevladuje

opisovanje/pripovedovanje/razlaganje/utemeljevanje/obveščanje.

(1)

9.2. Izhodiščno besedilo je strokovno poročilo/oglasno besedilo/

poljudnoznanstveni članek/znanstveni članek/reportaža.

(1)

(2 točki)

10. Še enkrat preberite zadnji odstavek izhodiščnega besedila in rešite nalogi.

10.1. Kaj menite o cilju, ki si ga je zastavila mednarodna skupnost? Odgovorite v povedi/povedih, tako da utemeljite svoje mnenje.

---

(2)

10.2. Napišite svoj predlog, kako lahko skrbimo za trajnostno rabo naravnih virov.

(1)
(3 točke)

11. Rešite naloge o pomenskem razmerju med besedami.

11.1. Katera izmed naštetih besednih zvez je nadpomenka ostalim trem? Obkrožite jo.

rodovitna zemlja   fosilna goriva   naravni viri   pitna voda

(1)

11.2. V besedilu je veliko prevzetih besed. Poiščite jim domače sopomenke/sopomenske besedne zveze, tako da na črtico pred vsako prevzeto besedo napišete ustrezno številko pomenske razlage.

_____ populacija	1	rastlinojedka
_____ urbanizacija	2	zemeljska plast z organizmi
_____ vegetacija	3	prebivalstvo
_____ biosfera	4	rastlinstvo
	5	priljubljenost
	6	rast in večanje mest

(2)

11.3. S katero domačo sopomenko se v prvem odstavku ponovi besedna zveza *človeška populacija*?

(1)
(4 točke)

12. Preberite slovarski sestavek iz SSKJ in rešite naloge.

prédnik -a m (ê) **1.** *sorodnik v ravni črti nazaj*: vsi moji predniki so bili kovači; davni predniki; prednik po materini, očetovi strani; predniki in potomci / družinski predniki; kult prednikov / pes ima čistokrvne prednike; pren. jezikovni predniki slovenščine // *začetnik rodu*: imeti skupnega prednika // *biol. organizem, vrsta, skupina organizmov, iz katere so se razvili drugi organizmi, vrste, skupine organizmov*: strunarji so predniki vretenčarjev / predniki človeka **2.** *nav. mn. davni pripadnik kakega naroda, ljudstva*: tu so živeli že njihovi predniki; naši slovanski predniki **3.** *predhodnik*: moj prednik v pisarni / ogledal si je, kaj so napisali na klop njegovi predniki ♦ *jur. pravni prednik kdor neposredno prenese premoženje ali določene pravice na koga*

12.1. V katerem slovarskem pomenu je rabljena beseda *prednik* v prvi povedi izhodiščnega besedila?

_____

(1)

12.2. Obkrožite DA, če je trditev pravilna, oziroma NE, če ni.

Beseda <i>prednik</i> je večpomenka.	DA	NE
Beseda <i>prednik</i> je naglašena na zadnjem zlogu.	DA	NE
Beseda <i>prednik</i> se uporablja samo v množini.	DA	NE
V slovarskem sestavku je frazeološko gnezdo.	DA	NE

(2)

12.3. Kdo je *pravni prednik*? V slovarskem sestavku podčrtajte pomensko razlago tega pravnega termina.

(1)

(4 točke)

13. Dopolnite povedi, tako da na črte napišete ustrezne oblike besed v oklepaju.

Podnebne spremembe so posledica ravnanja _____ (človek), ki so neodgovorni do okolja. Z _____ (onesnaževanje) okolja je ogroženo ravnateljje ekosistema na Zemlji. Zaradi uničevanja bivališč živali se morajo te preseljevati z _____ (območje), na katerih so živele. Mednarodna skupnost je prepričana, da je rešitev v trajnostnem _____ (razvoj). S _____ (skrb) za trajnostno rabo naravnih virov lahko vsi prispevamo k _____ (varovanje) okolja.

(3 točke)

14. Preberite poved in rešite nalogi o glagolu.

14.1. Podčrtanemu glagolu določite glagolsko osebo, število, čas in vid. V vsaki vrstici obkrožite pravilno možnost.

Na posledice našega ravnanja z okoljem so nas opozorile tudi podnebne spremembe.

Oseba:	1.	2.	3.
Število:	ednina	dvojina	množina
Čas:	sedanjik	preteklik	prihodnjik
Vid:	dovršni	nedovršni	

(2)

14.2. Dopolnite poved, tako da na črto napišete vidski par glagola v sedanjiku.

Na posledice našega ravnanja z okoljem nas _____ tudi podnebne spremembe.

(1)
(3 točke)

15. Iz stavkov tvorite samostalniški besedni zvezi, kot kaže zgled.

morska gladina se je zvišala	<u>zvišanje morske gladine</u>
ledeni pokrov se je stanjšal	_____
ledeniki se hitro talijo	_____

(2 točki)

16. Na kateri besedi se navezujeta podčrtana zaimka v spodnjih povedih? Napišite ju v preglednico.

Mednarodna skupnost si je zastavila jasen cilj: človeštvo mora najti takšne poti razvoja, ki bodo zadovoljile njegove trenutne potrebe, pri tem pa ne bodo ogrožale potreb prihodnjih generacij. Imenovali so ga trajnostni razvoj.

Zaimek	Beseda, na katero se navezuje
njegove	
ga	

(2 točki)

17. Enostavčni povedi preoblikujte v zloženi, tako da podčrtana stavčna člena razširite v odvisnika in z njima dopolnite povedi.

Zaradi uporabe umetnih snovi v razpršilih in hladilnih napravah se je nad južnim in severnim tečajem pojavila ozonska luknja.

_____, se je nad
južnim in severnim tečajem pojavila ozonska luknja.

Skrb za trajnostno rabo naravnih virov je bistvena odgovornost celotne svetovne družbe.

Bistvena odgovornost celotne svetovne družbe je, _____
_____.
(2 točki)

18. V spodnji povedi podčrtajte stavčne člene.

Naravna bivališča živali in rastlin izginjajo zaradi podnebnih sprememb.

(2 točki)

19. Ali je pravilno, da je podčrtana beseda v spodnji povedi zapisana z veliko začetnico?

A po ocenah strokovnjakov z obličja Zemlje vsak dan za zmeraj izgine od 60 do 100 vrst!

DA   NE

V povedi utemeljite svoj odgovor.

_____
(3 točke)

20. Kako pravopisno pravilno okrajšamo podčrtano besedno zvezo v spodnji povedi?

Ti v ozračju reagirajo z vodno paro in se spremenijo v tako imenovani kisli dež.

A ti.

B t.i.

C t. i.

Č t. im.

(1 točka)

21. Napišite **uradno prošnjo**. Zamislite si, da ste Brin/Brina Zelenko, predsednik/predsednica ekološkega krožka na Srednji šoli za gostinstvo in turizem Radenci (Mladinska ul. 5, 9252 Radenci). Ob dnevu Zemlje boste na vaši šoli organizirali ekodelavnice. Prosite dr. Lučko Kajfež Bogataj (Biotehniška fakulteta, Jamnikarjeva ul. 101, 1000 Ljubljana), znano klimatologinjo, da bi ob tej priložnosti dijakom šole predavala o podnebnih spremembah. Vse druge potrebne podatke si izmislite. Pišite na naslednjo stran.

(12 točk)

